

**МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ МЕДИКО-ФАРМАЦЕВТИЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ**

ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ

**МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
ОНЛАЙН-КОНФЕРЕНЦІЇ**

**«АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЛІНГВОДИДАКТИКИ:
ТРАДИЦІЇ ТА НОВАТОРСТВО»**

09-10 жовтня 2025 року

**ЗАПОРІЖЖЯ
2025**

КУЛЬТУРЕМИ УКРАЇНСЬКОГО ЕТНОПРОСТОРУ ЯК ІНСТРУМЕНТ ФОРМУВАННЯ ВТОРИННОЇ МОВНОЇ ОСОБИСТОСТІ

Юрій Ганошенко

кандидат філологічних наук, доцент,

*доцент закладу вищої освіти кафедри культурології та українознавства
Запорізького державного медико-фармацевтичного університету*

Проблема зв'язку лінгвопрактики (системне використання мови як комунікативного та смислотвірного засобу) з системою позамовних компетентностей (розуміння культурних контекстів) постає особливо гостро під час вивчення іноземної мови, оскільки природне включення особистості до культурного континууму відсутнє (екстракультурна позиція).

Тому лінгводидактика повсякчас зіштовхується з низкою проблем, пов'язаних зі встановленням для особистості, яка вивчає іноземну для себе мову, додаткових смислових зв'язків із новим культурним середовищем за допомогою широкого спектра педагогічних засобів.

Метою даного дослідження є підкреслити роль культурем українського етнопростору як засобу формування вторинної мовної особистості у представників інших культур, які долучаються до вивчення української мови як іноземної.

Ключовим поняттям, яке окреслює всю повноту лінгвокультурних компетентностей, є мовна особистість. Мовна особистість – якість, якої набуває індивід у процесі своєї природної соціалізації через постійне залучення до мовної практики. Мовна особистість впродовж свого соціального становлення (набуття психологічної особистості) має здатність розуміння, створення і перетворення осмисленого тексту на різних рівнях складності його структурно-семантичних характеристик. Саме на рівні цих компетенцій, скажімо, розрізняють рівні оволодіння мовою за системою CEFR. Під впливом власних психолого-комунікативних характеристик і соціального досвіду мовна особистість формує специфічний лише для неї індивідуальний стиль спілкування та способи формування спільного дискурсу.

Індивідуальний комунікативний стиль – відносно стабільна система мовленнєвих прийомів і патернів досягнення ефективної комунікативної взаємодії, яка в свою чергу має своїм джерелом усталені соціальні патерни, сформовані й закріплені певним культурним простором. Єдність мовних і культурних практик (моносмпрямованість) забезпечує наявність етнопростору, в якому перетинаються національна мова, традиційні системи цінностей, ментальність як світоглядний патерн.

Етнопростір як специфічне і ретрансльоване через мовну систему комунікативне середовище, що зберігає і розвиває тяглість етнокультурного континууму, стає важливим підґрунтям і постійним середовищем для формування мовної особистості.

Через психолінгвістичні канали та соціальні практики (виховання, побутова специфіка, ідеологічні системи тощо) особистість осягає не лише поведінкові схеми та світоглядні цінності, але й мовно-мисленнєві структури.

У результаті активної динамічної взаємодії мовних особистостей з їх індивідуальним комунікативно-психологічним досвідом і, відповідно, стилем та етнопростору на рівнях трансляції традиційних ментальних структур створюють специфічний притаманний лише цій спільноті спосіб знакової кодифікації сенсів і комунікації з її обов'язковими лакунами (сенси, що зрозумілі своїм і не потребують проговорювання) і власне «видимими» повідомленнями, які через багатство інтонування та апеляції до широких культурних контекстів постають багатозначним кодом для дешифровки співрозмовником.

Важливим виявом функціонування природних мов є їх поступове вироблення сталих лише їм притаманних правил і форм комунікації, які становлять специфічність мовних систем. Як багаторівнева природна знакова система, що здатна еволюціонувати, мова під впливом широкого переліку чинників визначає лише їй притаманний спосіб фіксації та ретрансляції змісту, який зрештою і визначає знакову основу та практику комунікації (звук – слово – текст – дискурс). Тому, під час опанування іншої мови завдяки особливостям нейропластичності мозку (побудова нових зв'язків під впливом нового досвіду),

коли людина говорить іноземною мовою, вона найчастіше відчувається інакше, інакше структурує реальність, змінює координацію м'язів, які задіяні у мовленні.

Кожна мова вимагає від людини переналаштування артикуляційного апарату (спосіб видобутку звуку) та підлаштовує мовлення під свій унікальний ритм та мелодику, що призводить до очевидних змін у голосових характеристиках мовця в процесі того, як він говорить різними мовами. Це також і пояснює «неможливість» вимовити окремі слова (як славнозвісна *паланиця*) або складність вимови для українців звуку [ɹ] в японській мові як середнього між [p] та [л].

Така специфічність мови в цілому визначає як парадигмальний (граматика) і синтагматичний (поєднання знаків) рівні комунікації.

Повноцінна міжкультурна комунікація (трансляція змістовного повідомлення засобами іншої мови) можлива лише шляхом засвоєння специфіки мовної системи іншої мови. Це призводить до залучення мовця до процесу паралельного засвоєння особливостей позначання предметів та явищ (етнонімів) і прагматики повідомлень (стратегій творення тексту), а разом з тим і до специфіки змістових (культурних) контекстів мовної одиниці, тобто відбувається поступове відтворення повноцінної мовної картини світу.

Вторинна мовна особистість як психо-мовленнєвий конструкт виникає в результаті занурення через мовну систему до іншого етнопростору. Це знаходить своє відображення не лише в набутті іншомовної компетентності, але й у психо-комунікативних змінах особистості: інтонаційний та фонетичний малюнок мовлення, тембральні характеристики, парадигмальні способи структурування змісту, формування нового соціального й культурного досвіду.

Вадливим елементом структурування культурної реальності і розкодування прихованих у культурі змістів є осягнення окремих культурем.

Культурема – це вербальний і невербальний знак культури (опорне поняття), що через залучення до колективного досвіду визначає особливе смислове його наповнення через наявність розгалуженої системи особистих психологічних і колективних культурних контекстів і асоціацій. Прикладами

таких культурем можуть слугувати знаки культури, як, скажімо, *Півник з Бородянки, Дніпрогес* або більш традиційні *дідух* чи *коровай*, фразеологізми типу *Галя балувана, Ці руки нічого не крали* чи *Слідом за російським кораблем*, меми типу *Йой, най буде* і подібні утворення.

Для природних носіїв культури через залучення до етнопростору культурем сприймаються автоматично, без докладання додаткових зусиль, проте для іншокультурного реципієнта становлять додаткову лакуну, оскільки внутрішня форма (контекстуальне культурне значення) не відповідає знаковому вираженню, тобто просто переклад не дає можливості осягнути зміст. Усі культурем можна просто перекласти, проте здебільшого вони потребують додаткового візуального підкріплення, а також ретельного (особливо у зв'язку з нашаруванням розгалуженої системи індивідуальних і соціальних сенсів) залучення до культурного контексту, через утворення у іноземного мовця власних особистих асоціацій і розуміння прихованого за простотою знаку змісту. Це створює додаткові компетентності, що і є ознакою розвитку вторинної мовної особистості, як, наприклад, у залученні британця до культури борщу в Україні [1].

Тому повноцінне формування компетентного мовця завжди передбачає його якомога більш глибоке включення до культурного простору через систему культурем і засобами лінгвокультурології створення вторинної мовної особистості.

Література

1. БританецьGB видає базу про борщ <https://www.youtube.com/shorts/WfFZR2gjqZA> (дата звернення: 09.10.2025).
2. Жук М. Поняття культурема в контексті сучасних лінгвокультурологічних досліджень / М. Жук // Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Серія : Філологічні науки. Мовознавство. – Луцьк, 2015. – № 4. – С. 300–304.
3. Ю. Цигвінцева Неофразеологізми в контексті російсько-української війни / Ю. Цигвінцева // Культура слова, 2022. – №1 (96). – С. 141–151.

ЗМІСТ

КУЛЬТУРОМОВНИЙ АСПЕКТ НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ	3
<i>Олександр Антончук</i>	
ДОМАШНЄ ЧИТАННЯ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ МОВЛЕННЄВОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ.....	6
<i>Інна Апоненко, Катерина Шубкіна</i>	
ВИКЛАДАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ ЗАСОБАМИ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ.....	10
<i>Ірина Бакаленко</i>	
ЕЛЕМЕНТИ CLIL-МЕТОДИКИ У ВИКЛАДАННІ ЛІТЕРАТУРОЗНАВЧИХ ДИСЦИПЛІН.....	15
<i>Тетяна Веретюк</i>	
КУЛЬТУРЕМИ УКРАЇНСЬКОГО ЕТНОПРОСТОРУ ЯК ІНСТРУМЕНТ ФОРМУВАННЯ ВТОРИННОЇ МОВНОЇ ОСОБИСТОСТІ	19
<i>Юрій Ганошенко</i>	
УКРАЇНСЬКА МОВА У СВІТІ ТА В УКРАЇНІ: РОЛЬ, ФУНКЦІЇ, СТАТИСТИКА	23
<i>Катерина Гейченко</i>	
ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ: ПЕРЕВАГИ І РИЗИКИ	29
<i>Світлана Гнатенко</i>	
ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ МІЖПРЕДМЕТНИХ ЗВ'ЯЗКІВ У МЕТОДИЦІ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ.....	32
<i>Людмила Годицька</i>	
SCIENTIFIC ARTICLE SKILLS TOOLKIT: STRUCTURED ACADEMIC WRITING SUPPORT FOR PSYCHOLOGY STUDENTS	34
<i>Anzhela Hordieieva</i>	
МЕТОДИ НАВЧАННЯ ЕФЕКТИВНОГО ВИКЛАДАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ.....	37
<i>Євгенія Дмитерко</i>	
ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПЕРЕКЛАДАЦЬКИХ КАДРІВ В УКРАЇНІ З ЮРИДИЧНИМ НАХИЛОМ.....	39
<i>Марина Зуєнко, Максим Шпак</i>	
INTEGRATING COIL INTO FOREIGN LANGUAGE EDUCATION: A CROSS-DISCIPLINARY APPROACH TO INTERCULTURAL COMPETENCE AND COMMUNICATION SKILLS	41
<i>Liubov Kozub</i>	